

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата філософських наук, доцента
Абисової Марії Анатоліївни,
доцента кафедри філософії
Національного авіаційного університету

на дисертацію

Жень Цзя

«РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ПЛАНЕТАРНОГО СОЦІОГЕНЕЗУ В ІНФОРМАЦІЙНУ ДОБУ»,

подану на здобуття наукового ступеня Доктора філософії
за спеціальністю 033 – філософія

Актуальність теми дисертаційного дослідження Жень Цзя «Розвиток особистості як основа планетарного соціогенезу в Інформаційну добу» не викликає сумнівів і має бути оцінена у контексті протиріч розвитку світової цивілізації, до яких належать конфлікти соціоприродного порядку, геополітичні та транснаціональні економічні напруги, культурно-етичні, міжконфесійні незгоди, що відрізняються від минулих масштабністю, ймовірнісною невизначеністю наслідків та ростучою рискогенністю у виборі цивілізаційних відповідей. Рухома варіативність соціально-історичного процесу уможливорює здійснення ціннісного вибору альтернативних сценаріїв цивілізаційного розвитку. У ХХ столітті, не зважаючи на характерний для нього загальний динамізм, було висунуто порівняно небагато нових концепцій, які визначають шляхи розвитку людства. Основні філософсько-політичні системи такого плану (консерватизм, лібералізм, марксизм) виникли ще до початку ХХ століття, а надалі лише модифікувалися, пристосовувались до нових обставин. Нинішнє століття багато в чому вичерпало ресурси класичних соціально-політичних концепцій, перевіривши більшість з них на практиці, і здебільшого свідомо відмовившись від метаісторичних оповідань. Спробою вийти за рамки традиційних ідеологічних систем та інтегрально усвідомити глобальні проблеми як виклики людству, стала концепція сталого розвитку. Однак на сьогодні основний акцент робиться на вивченні екологічної, економічної,

соціальної складових сталого розвитку, а антропологічний аспект залишається менш розробленим. У дослідженні Жень Цзя зроблена спроба у систематичній формі розглянути генезис ідеї Планетарної особистості як основи планетарного соціогенезу в Інформаційну добу.

Актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичні засади належно аргументовано та конкретизовано автором.

Дисертаційне дослідження виконано у рамках школи ноосоціогенезу як міждисциплінарного напрямку, у якому організмичний підхід у науці поєднаний із концепцією ноосфери. Вибір методологічних засад багато в чому визначив новизну дисертаційної роботи Жень Цзя.

Положення, у яких представлено наукову новизну отриманих результатів дослідження, є достовірними й достатньо обґрунтованими.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

У вступі дисертації Жень Цзя розкриває актуальність роботи, дає всебічний аналіз ступеня наукової розробленості проблеми, визначає об'єкт і предмет, формулює мету дослідження. Об'єктом дослідження є «планетарний соціальний світ, що набуває рис цілісної організмової форми – планетарного соціального організму, для іманентних потреб якого виникає і розвивається Планетарна особистість», а предметом – «генезис Планетарної особистості як ідеї і ідеалу людини інформаційної доби в парадигмі життєвого циклу явища» (с. 28). Мета дисертаційного дослідження, яку автор вбачає у «відтворенні закономірностей становлення Планетарної особистості як природного продукту глобалізації й інформатизації в горизонті інформаційної цивілізації» (с. 21), і відповідна їй система завдань сформульовані коректно, вони послідовно впливають із об'єкта та предмета дослідження, визначених дисертантом.

Простежуючи логіку розвитку ідеї досконалої людини в історії філософської думки, у **Розділі 1 «Теоретико-методологічні аспекти дослідження саморозгортання особистості людини»** дисертант обґрунтовує категоріальний статус поняття «Планетарна особистість», а також розкриває

принципи та механізми саморозгортання особистості людини як джерела енергії планетарного соціогенезу.

У **підрозділі 1.1.** на основі компаративістського підходу розкривається філософський зміст поняття «Планетарна особистість». Автор уточнює поняття «індивід», «людина», «особистість», «особистість людини» (с. 36) у світлі космологічної теорії, доходить до висновку, що Планетарна особистість є «функціональний орган... який має інформаційне походження і забезпечує розвиток людини як виду в її духовній якості» (с. 44). У процесі еволюційного саморозгортання людського роду в напрямку подальшого когнітивного сходження вирішальна роль належить саме Планетарній особистості як індивідуальному та колективному ідеалу людини суспільства інформаційної доби, оскільки «образ людини, яку ми вважаємо істинною, сам стає чинником нашого життя» (с. 35).

Аналізуючи в **підрозділі 1.2.** міру втілювання цілісності, гармонійності фундаментальних людських якостей в ідеальних образах особистості західних («логіці європейців») та східних мислителів («конфуціанства» (с. 51), «даосизма» (с. 54), «буддизма» (с. 55), «синтоїзма» (с. 62)), автор вказує на об'єктивні, об'єктивовані (с. 50) та суб'єктивні (с. 52-53) підстави теоретико-аксіологічних суперечностей між ними. Жень Цзя бачить зближення філософських підходів Сходу і Заходу «у пошуках теоретичного обґрунтування відповідної евристичної ідеї і побудови наукою моделі ідеальної людини XXI століття» (с. 66).

Запропонований в дослідженні діяльнісний підхід до опису планетарного соціогенезу через виявлення відносин між інформацією, енергією та речовиною дозволяє у **підрозділі 1.3.** сформулювати загальносистемні закономірності взаємодії матеріальних та інформаційних («семантичних») компонентів у планетарній соціокультурній системі. Діалектичний взаємозв'язок матеріального та духовного в ноосферній реальності відповідає логіці дії універсального ноосферно-семіотичного закону.

Другий розділ «Когнітивний аналіз явища планетарної особистості» присвячений поясненню системоутворюючою функції планетарності в процесі соціокультурної трансформації ціннісно-сміслових підстав буття людини в природі.

Досліджуючи у **підрозділі 2.1.** генезис явища Планетарної особистості автор показує, що перехід біосфери в ноосферу пов'язаний з функціонуванням та розвитком семіосфери і постає як результат взаємодії «умов» («задаються духом епохи» (с. 97)) і «підстави» («породжує зміст нової якості особистості людини, яка є відносно самостійним агентом планетарного еволюційного процесу»). Включеність людини як суб'єкта в біосферу, пов'язана з розширенням її організуючої функції в природі, веде до посилення значення інформації у формі виходу на перший план духовного способу виробництва; переходу до мережевого соціального порядку; появи і розвитку віртуального способу взаємодії. Ці зміни виступають умовами соціальної взаємодії учасників планетарної спільноти, створюючи у такий спосіб ментальне віртуальне тіло планетарного соціального організму.

У **підрозділі 2.2.** викликає інтерес аналіз життєвого циклу феномена Планетарної особистості як «ланцюга перетворень: на етапі породження (рівень підсвідомості) – смисл – психофрактал – реакція організму людини; на етапі становлення (рівень теоретичної свідомості) – ідея – ідеал (особистості і суспільства) – модель; на етапі функціонування (рівень практичної свідомості) критерій – продукт – компетенції – ідеологія – принцип – товар – інтегратор соціальної взаємодії [...] – засіб тиску, агресії, війни; на етапі сходження (рівень надсвідомості) – артефакт культури». Така постановка проблеми дозволяє представити об'єктивну логіку соціоприродного розвитку біогеоантропосфери, в рамках якої формується планетарна особистість, життєвий цикл якої закономірно проходить етапи зародження, зростання, зрілого функціонування і занепаду або сходження.

У **третьому розділі дисертації «Детермінанти саморозгортання планетарної особистості»** дисертант відстоює оптимістичну перспективу в

розв'язанні онтолого-антропологічних протиріч людства, висловлюючи надію на формування Планетарної особистості як ідеалу у саморозгортанні планетарного соціального світу в напрямку становлення інтелектуальної цивілізації.

Підрозділ 3.1., присвячений порівняльному аналізу ціннісних пріоритетів людини майбутнього (самотрансцендентність vs самоствердження (с. 147); відкритість до змін vs збереження (с. 148)) на основі концепції Ш. Шварца (с. 140), відображає аксіологічний аспект контроверзи глобального тренду універсальної цивілізації та локальних трендів самозбереження. Оцінюючи можливості інтеграції двох позицій щодо становлення ідеалу людини XXI століття, автор зазначає, що «за активізації соціальної комунікації... принципово можливо вийти на позитивне сприйняття ідеї Планетарної особистості» (с. 152).

Медіаторами соціальної взаємодії глобальної особистості і глобального суспільства, що обслуговують механізм соціального метаболізму планетарного організму, на думку автора, виступають «планетарна наука», «глобальна освіта» і «світовий ринок» (с. 153), чому присвячений **підрозділ 3.2.**

Жень Цзя у **підрозділі 3.3.** висловлює ідею, що філософія зможе запропонувати евристичну модель Планетарної особистості східнозахідного синтезу, яка б дозволила уникнути редукції людини до фізичних категорій речовини, енергії, інформації, зберігаючи власне антропологічний рівень дослідження в розумінні людського смислу бути функцією біосфери.

Підрозділ 3.4. присвячено обговоренню того, що органічний синтез системно організованого наукового знання, основоположних цінностей гуманізму у планетарному вихованні під керівництвом міжнародних організацій відкриває перспективу загальнолюдського діалогу. Принципова згода між науковцями та педагогами Сходу і Заходу може бути досягнута, з погляду автора, на основі переходу до інтелектуально-креативних джерел та ресурсів соціально-економічного розвитку.

У **підрозділі 3.5.** обговорюються якісні особливості світової економіки, продиктовані, з одного боку, вивільненням інтелектуального потенціалу

суспільства, а з іншого, — становленням Глобального громадянського суспільства (с. 171). Автор послідовно проводить думку про те, що у глобальній економіці буде домінувати глобальний розум, а не глобальний інтерес, а процес економічного розвитку стане підкорятися новим загальнопланетарним, а не іншим, в тому числі, персоніфікованим, мотиваціям.

У цілому усе вищезазначене дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження Жень Цзя є цілісним і завершеним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Відзначимо достовірність та наукову новизну одержаних результатів.

При цьому висловимо зауваження та відзначимо дискусійні положення щодо змісту дисертації:

1. У методологічному плані вважаємо за доцільне конкретизувати межі натуралістичного та соціально-історичного підходів в обґрунтуванні поняття Планетарної особистості як синтезу східних та західних філософем.

2. Як зазначає автор, дослідження ґрунтується на цивілізаційному підході, що характеризується циклічним і множинним розумінням історії. Разом з тим у рамках дослідження автор, у тому числі, спирається на концепцію інформаційного суспільства з лінійним розумінням розвитку світової динаміки. У який спосіб корелюють ці два підходи?

3. Автор вказує на наявність нового виду відчуження людини від своєї тілесності (с. 109) у сучасному світі. Чи зберігається ризик такого виду відчуження у Планетарної особистості? Або, якщо не зберігається, то у якій спосіб відбувається його подолання?

4. Автор досить переконливо обґрунтовує соціально-культурну привабливість формування Планетарної особистості в умовах домінування духовного способу виробництва над матеріальним та саморозгортання Світового громадянського суспільства в умовах планетарного солідаризму, однак потребує додаткового аргументування можливості формування такої особистості у конкретних соціокультурних умовах західноєвропейського

глобалізму, який поряд із інтегративними демонструє водночас дезінтегративні, деструктивні, конфліктні процеси.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і не знижують якості дисертаційного дослідження, а скоріш, накреслюють подальші перспективи наукових розвідок. У цілому робота Жень Цзя «Розвиток особистості як основа планетарного соціогенезу в Інформаційну добу» є самостійним, цілісним дослідженням, яке має очевидне **практичне і теоретичне значення**. Матеріали дисертації можуть стати теоретичним підґрунтям відповідних прикладних розробок у навчальному процесі у викладанні курсів та спецкурсів із філософії космізму, філософської антропології, етики, філософії культури.

Загальний висновок. Дисертація Жень Цзя «Розвиток особистості як основа планетарного соціогенезу в Інформаційну добу» заслуговує на присудження її авторці ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – філософія, що відповідає вимогам п. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167».

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
Національного авіаційного університету

М.А. Абисова

